

10.10.2022

Eduskunnan ympäristövaliokunta on pyytänyt 21.9.2022 Lahden kaupungilta lausuntoa luonnonsuojelulain uudistukseen liittyvästä ekologisesta kompensaatiosta määräaikaan 28.9.2022 mennessä. Lausuntoon on saatu lisääaikaan 10.10.2022 saakka. Lausunto on asiantuntijalausunto, jonka valmistelussa ovat olleet mukana kaupungin ympäristökehitys, kaavoitus sekä vesien- ja luonnonhoito.

Asiantuntijalausuntona toteamme seuraavaa:

Luonnon monimuotoisuuden heikentymistä ei ole saatu Suomessa pysäytettyä. Kaikista koko maassa esiintyvistä luontotyypeistä noin puolet on Suomessa uhanalaisia. Luontotyyppien tilaan ei ole saatu parannusta viimeisen vuosikymmenen aikana ja monien luontotyyppien kehityssuunnan on arvioitu edelleen heikkenevän. Tällä hetkellä Suomessa esiintyy n. 80 uhanalaista luontotyyppiä. Myös lajiston uhanalaistuminen on jatkunut. Eteläisessä Suomessa tilanne on kaikista huolestuttavin.

Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen edellyttää uusia toimia luonnonsuojelussa, myös luonnonhoidossa ja käytön kestävyys turvaamisessa. Luonnonsuojelulakiin on tehtykin jonkin verran muutoksia, mm. täydennetty ja päivitetty suojeltavien luontotyyppien listausta (mm. mukaan on tullut harjumetsien valorinteet ja kedot), sekä esitetty ns. tiukkaa suojelua muutamille harvinaisemmille luontotyypeille, kuten serpentiinikallioille. Näistä toimista huolimatta valtaosa Suomen uhanalaisista luontotyypeistä jää luonnonsuojelulaissa huomiota vaille ja velvoitteet näiden huomioimiseksi tulevat, jos tulevat, lähinnä muusta lainsäädännöstä, kuten ympäristönsuojelu- ja maankäyttö- ja rakennuslaista.

Lakiin on lisätty uutena asiana ekologinen kompensaatio, joka on tervetullut uudistus ja voisi tuoda apua Suomen luonnon ahdinkoon. Ekologinen kompensaatio ei kuitenkaan ole lakiesityksessä millään tavoin velvoittava, vaan vapaaehtoinen, mikä rajaa sääntelyn

vaikuttavuutta. Lain perustelussa painotetaan, että ekologisella kompensaation säännöksellä vastattaisiin yritysten ympäristövastuun osoittamistarpeeseen, mikä onkin tärkeä asia. Kuntien roolia ekologisen kompensaation osalta käsitellään sen sijaan vähäisesti, vaikka yksi tärkeimpiä luontotyyppien katoon johtavista syistä on metsien uudistamisen ja hoitotoimien, ojituksen, pellonraivauksen ja vesien rehevöitymisen lisäksi rakentaminen. Tästä johtuen ekologinen kompensaatio tarvitsisi myös näkökulmaa ja avaamista kuntakaavoitukseen liittyen.

Lain perusteluissa sanotaan: vapaaehtoisien ekologisen kompensaation vaikutukset julkistalouteen olisivat neutraalit tai positiiviset, koska kustannusvastuu kompensoivista toimista kuuluisi heikentävän hankkeen toteuttajalle. Tästä herääkin kysymys: kuka on se taho, jonka tulisi kompensoida? Onko se kuntakaavoittaja, joka kaavoittaa luonnonympäristöä rakentamiseen, onko se metsänhakkaaja, joka tuhoaa olemassa olevat luontoarvot vai kenties alueen lopullinen rakentaja? Joka tapauksessa maankäytön suunnitteluun johtavat ratkaisut tulisi ehdottomasti sisällyttää kompensaation piiriin. Osassa kunnissa, kuten myös Lahdessa, on esiintynyt mielenkiintoa huomioida ekologinen kompensaatio jo kaavatasolla. Tietenkään lakisäädös ei tätä estä, mutta se voisi olla sitovampi, kannustavampi ja vaikuttavampi kuntia kohtaan, jotta tähän ryhdyttäisiin.

Lähtökohtana tulee olla se, että ensisijaisesti kaavoissa vältetään rakentamista arvokkaille alueille, toissijaisesti lievennetään tuhoja ja vasta kolmanneksi kompensoidaan. Kompensaatioajatus voisi olla laajennettavissa täten myös ns. "tavalliseen luontoon", joka sekin on tärkeää mm. luontoalueiden yhtenäisyyden turvaamiseksi. Esimerkiksi No Net Loss -hanke lähtee luontoarvojen kokonaisheikentämättömyydestä, jolloin kompensointi tulisi vapaaehtoisena ottaa huomioon ihan "tavallisiakin" luontoarvoja heikennettäessä.

Lakiesityksessä todetaan, että suojeluhyvitys on aina toteutettava ennen heikennystä. Tämä todennäköisesti tuottaa melkoisia haasteita. Kunnan tai heikentäjän tulisi ennakoon tietää millaisille alueille se tulee tulevaisuudessa heikennyksiä tekemään. Hyvitystoimenpiteitä tulisi tehdä luontoarvoiltaan vastaavanlaiselle alueelle jo ennakoon käytännössä jo ehkä vuosikymmeniä ennen, jotta voidaan todentaa hyvityksen onnistuminen. Tämä on todellakin hankalaa alueiden vastaavuuden, aikataulujen, taloudellisten resurssien ja myös viestinnän näkökulmasta. Kuntakaavoituksessa asukkaiden ja muiden sidosryhmien

osallistamisen näkökulmasta tämä on myös iso haaste. Miten osalliset voisivat aidosti vaikuttaa ekologisen kompensaation toteuttamiseen, jos käytännössä hyvityskohde on pitänyt valita jo ehkä vuosikymmeniä aikaisemmin ”hyvityspankkiin” ja hyvitysalueeksi valitaan luontoarvoiltaan vastaava alue, jolle hyvitys on jo aikaisemmin tehty ja todennäköisesti kohde vielä sijaitsee kaukana heikennettävästä alueesta. Ekologinen kompensaatio tulee saada käytäntöön niin järkevästi ja avoimesti, ettei siitä synny ajatuksia ns. ”viherpesusta”.

Lakiuudistuksessa huolta herättää Ely-keskuksille lisätty vastuu. On todettu, että nykyisinkään Ely-keskusten resurssit eivät riitä lakisääteisiin toimenpiteisiin, kuten suojeltujen luontotyyppien rajaamiseen. Miten resurssit riittävät vapaaehtoisen kompensaation toimenpiteisiin? Elylle on sisällytetty seuraavien asioiden hoitaminen: lausunnon anto hyvityssuunnitelmasta, lausunnon anto toteutuksen jälkeen toimenpiteillä tuotettavien luontoarvojen laadusta ja määrästä, lisäksi päätös hyvityksen korvaavuudesta. Näiden kaikkien lisäksi asiat tulee tallentaa luonnonsuojelun tietojärjestelmään kuuluvaan rekisteriin. Jotta kompensaatio, edes vapaaehtoisena, voisi käytännön tasolla millään tavoin toimia, tulee Ely-keskuksiin varata riittävät henkilöresurssit asioiden hoitamiseen. Lakiesityksessä mietityttää myös se, miksi Elyn päätös hyvityksen korvaavuudesta on heikennyksen aiheuttajalle vapaaehtoinen? Tämä viimeinen prosessi on oleellinen osa kompensaation onnistumista, koska siinä kielletään hyvitysalueen luonnonarvojen heikentäminen, lisäksi tästä tulee myös merkintä kiinteistörekisteriin.

Koska kyse on vapaaehtoisesta kompensaatiosta, yllä mainittu menettelytapa kuulostaa varsin byrokraattiselta ja vaikealta. Jotta kompensaatioon lähdetäisiin, se tulisi tehdä mahdollisimman yksinkertaiseksi. Toisaalta on ehdottoman tärkeää, että kompensaatiosta jää merkki rekisteriin ja menetelmä on kaikille avoin. Voisiko se kuitenkin olla yksinkertaisempi?

Lakiesityksessä kompensaatioon hyväksytään vain heikennystä vastaava tai sen ylittävä kompensaatiokorvaus. Katsomme, että myös osittaiskompensaatiosta olisi hyötyä luonnolle, mikäli täydelliseen korvaavuuteen ei jostakin syystä päästäisi. Varsinkin kun kyse on vapaaehtoisesta kompensaatiosta, voi osa jättää kokonaan kompensoimatta, jos

vaatimuksena on täysi korvaavuus. Lakiesityksessä jää vielä paljon epäselvyyksiä mm. kompensaation laskennan osalta, mitä olisi hyvä tarkentaa ympäristöministeriön asetuksella. Miten esimerkiksi hyvitysmäärää arvioidaan?

Kokonaisuudessaan vaikuttaa siltä, että sen jälkeen, kun velvoittava kompensaatio poistettiin lain valmistelusta ja siirryttiin vapaaehtoisuuteen, esitys on jäänyt keskeneräiseksi, eikä sitä ole mietitty aivan loppuun saakka. Ymmärrettävää on se, että kompensaatiolle halutaan näkyvyyttä ja myös toiminnan mahdollisuuksia, siksi se on jätetty lakiin.

Lahdessa 10.10.2022

Ismo Malin

Vesiensuojelupäällikkö

Mia Honkanen

Luonnonsuojeluvalvoja